

O'ZBEKISTONDA TUROPERATORLIK FOALIYATINING RIVOJLANISH HOLATI

Mamadaliyev Ulug'bek

Qo'qon universiteti, Xalqaro hamkorlik departamenti boshlig'i

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekistonda turoperatorlik faoliyatining rivojlanish holati, imkoniyatlari va duch kelayotgan qiyinchiliklarini o'rganadi. Turoperatorlar mamlakatda turizm sektorining ajralmas qismi hisoblanib, ular orqali mahalliy va xorijiy sayyohlarga turli xil xizmatlar taqdim etiladi. Maqolada turizm infratuzilmasi, kadrlar tayyorlash, marketing va xalqaro bozorlarga chiqish bilan bog'liq mavjud muammolar va ularni bartaraf etish usullari haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, ekologik, qishloq va gastronomik turizm kabi yangi yo'nalishlar orqali turoperatorlik sohasini rivojlantirish istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekistonda turizm, Turoperatorlik faoliyati, Ekoturizm, Qishloq turizmi, Turizm infratuzilmasi.

Kirish. Turizm sohasining global miqyosdagi jadal rivojlanishi va iqtisodiyotga qo'shayotgan ulkan hissasi bugungi kunda ko'plab mamlakatlar diqqat markazida turibdi. O'zbekiston ham bu jarayondan chetda qolmay, so'nggi yillarda turizm sektoriga katta e'tibor qaratib, mamlakatda sayyohlar oqimini ko'paytirish va turizm xizmatlarini takomillashtirishga keng ko'lamli investitsiyalar jalb qilmoqda. O'zbekiston tarixiy, madaniy va tabiiy boyliklarga ega bo'lgan mamlakat bo'lib, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlar dunyo miqyosidagi madaniy meros obyektlari sifatida e'tirof etilgan. Shu sababli, O'zbekiston o'zining noyob merosi va madaniyatiga asoslangan turizmni rivojlantirishga intilmoqda. Turizm sohasining muhim qismlaridan biri bu – turoperatorlik faoliyatidir. Turoperatorlar turizmda o'ziga xos vositachi sifatida xizmat ko'rsatib, sayyohlarga sayohatlarni tashkil etish, yo'llanmalar tayyorlash, mehmonxonalarni band qilish, sayohat dasturini tuzish va boshqa xizmatlarni taqdim etadi. Ushbu faoliyat xalqaro turizm bozorida muhim o'rin tutadi, chunki turoperatorlar orqali sayohatlar tartibga solinadi, xavfsizlik ta'minlanadi va turistlar uchun qulay sharoitlar yaratiladi. O'zbekistonda turoperatorlik faoliyati nisbatan yangi soha bo'lsa-da, uning rivojlanishi mamlakat turizm salohiyatining oshishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston hukumati turizmni rivojlantirishni strategik maqsadlardan biri sifatida belgilab oldi. So'nggi yillarda hukumat tomonidan turoperatorlar faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularga soliq yengilliklari berish, viza olish tartiblarini soddalashtirish kabi qator choralar ko'rilmogda. Shu bilan birga, turoperatorlar o'z xizmatlarini rivojlantirish orqali sayyohlarga kengroq va jozibali takliflar taqdim etishga intilmoqda. O'zbekiston turoperatorlik faoliyati rivojlanishi uchun yaxshi imkoniyatlarga ega bo'lsa-da, sohada qator muammolar mavjud. Birinchidan, turoperatorlar uchun zarur bo'lgan infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi ularning samarali ishlashiga to'sqinlik qiladi. Mehmonxonalar, transport tarmog'i, qo'llanma va tarjimonlar yetishmovchiligi sayyohlarga ko'rsatiladigan xizmatlar sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ikkinchidan, mamlakatning xalqaro turizm bozori bilan uzviy aloqalari yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa turoperatorlarning xalqaro sayyohlik agentliklari bilan hamkorlik qilish, xorijiy sayyohlarni jalb qilish imkoniyatlarini

cheklaydi. Shuningdek, turoperatorlik faoliyati uchun kadrlar tayyorlash masalasi ham muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston ta'lim tizimida turizm sohasiga alohida e'tibor qaratilsa-da, turoperatorlar uchun zarur bilim va ko'nikmalarga ega mutaxassislarni yetishtirish hali ham to'laqonli amalga oshmayapti. Zamonaviy turizm talablariga javob beradigan malakali kadrlar yetishmovchiligi esa xizmat sifati va turoperatorlik faoliyatining rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

O'zbekiston turoperatorlari mamlakat ichki va tashqi turizmini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega, lekin bu sohani yanada rivojlantirish uchun tizimli va kompleks yondashuv zarur. Turoperatorlik xizmatlarini kengaytirish, ularni xalqaro standartlarga moslashtirish, yangi yo'nalishlar va xizmatlarni ishlab chiqish orqali mamlakat turizm sohasini yanada jozibador qilish mumkin. Shu nuqtai nazardan, turoperatorlik faoliyatining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyoti va turizm sektori uchun keng istiqbollarni ochib beradi. Ushbu maqolada O'zbekistonda turoperatorlik faoliyatining rivojlanishi, mavjud imkoniyatlar va muammolar, shuningdek, bu sohani rivojlantirish uchun qabul qilinayotgan chora-tadbirlar muhokama qilinadi. Turoperatorlik xizmatlarini rivojlantirish orqali O'zbekiston turizm sohasida raqobatbardoshligini oshirib, xalqaro sayyohlar e'tiborini tortishda va milliy iqtisodiyotga salmoqli hissa qo'shishda davom etishi mumkin.

Asosiy qism. O'zbekiston turoperatorlik faoliyatining rivojlanishida tarixiy, madaniy va tabiiy boyliklarga asoslangan turizm salohiyatining o'rni beqiyosdir. Mamlakatda Samarqand, Buxoro, Xiva kabi dunyo tan olgan shaharlarda tarixiy yodgorliklar, ulkan me'moriy obidalar va madaniy meros obyektlari mavjudligi bu yo'nalishda katta imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, mamlakat tabiati, ayniqsa, tog' va cho'l landshaftlari, ekologik turizm uchun imkoniyatlarni kengaytiradi. O'zbekiston hukumati va turoperatorlari o'z xizmatlarini takomillashtirish orqali bu boyliklarni sayyohlar uchun jozibador qiladi va turizm sektorining rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shmoqda.

1. Turoperatorlik faoliyatining umumiy ko'rinishi. Turoperatorlar turizm sohasining asosiy elementlaridan biri hisoblanadi. Ular o'z mijozlari uchun sayohatlarni rejalashtirish, yo'llanmalar tayyorlash, transport va joylashish xizmatlarini ta'minlash kabi mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Bugungi kunda O'zbekistonda turoperatorlar turli yo'nalishlar bo'yicha xizmatlar taqdim etish orqali mahalliy va xorijiy sayyohlar ehtiyojlarini qondirishga intilishadi. Mahalliy turoperatorlar odatda tarixiy shaharlar, tabiiy dam olish maskanlari va ekoturizmni o'z ichiga olgan marshrutlarni ishlab chiqib, bu yo'nalishlarda o'z mijozlariga xizmat ko'rsatadi.

O'zbekistonda turoperatorlar davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik asosida rivojlanmoqda. Davlat tomonidan turizm rivoji uchun turli qulayliklar va imtiyozlar joriy etilgan bo'lsa, xususiy sektor turoperatorlik xizmatlarini turli xil ko'rinishlarda taqdim etmoqda. Ayni paytda mamlakatda yirik turoperatorlar hamda kichik va o'rta biznes vakillari ham faoliyat yuritmoqda. Ushbu faoliyat turizm bozorida raqobatni kuchaytiradi va turli xil sayohat paketlarini taqdim etish imkoniyatini yaratadi.

2. Turoperatorlik sohasining rivojlanishidagi muammolar. O'zbekiston turoperatorlik faoliyatini rivojlantirish borasida bir qator muammolarga duch kelmoqda. Bularning birinchisi - infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligidir. Masalan, ko'plab viloyatlarda zamonaviy

mehmonxonalar va dam olish maskanlari yetishmaydi, mavjudlari esa xalqaro standartlarga mos kelmaydi. Transport tarmog'i ham har doim ham qulay emas, xususan, yirik shaharlardan chet viloyatlarga yetib borish qiyin bo'lishi mumkin. Bu holat sayohatlar davomida noqulayliklar keltirib chiqaradi va sayyohlar uchun umumiy tajribani pasaytiradi.

Ikkinchi muammo kadrlar yetishmovchiligidir. O'zbekistonning ta'lim tizimida turizm bo'yicha mutaxassislar tayyorlanayotgan bo'lsa-da, malakali gidlar, tarjimonlar va turoperatorlar yetishmaydi. Ayniqsa, xorijiy sayyohlar uchun xizmat ko'rsata oladigan, til biladigan va xalqaro me'yorlarni tushunadigan mutaxassislar zarur. Turoperatorlar uchun sifatli kadrlar yetishmovchiligi bu xizmat sifatining pasayishiga olib keladi.

Bundan tashqari, marketing va targ'ibot faoliyati yetarli darajada rivojlanmagan. O'zbekistonning xalqaro turizm bozori bilan bog'lanishlari nisbatan kam va xorijiy sayyohlar uchun mamlakat turistik yo'nalish sifatida hanuzgacha yaxshi tanish emas. Turoperatorlar ham o'z xizmatlarini xalqaro bozorda yetarlicha targ'ib qilishga har doim imkon topa olmaydi. Shu bois, O'zbekistonning turizm brendini shakllantirish, marketing strategiyalarini amalga oshirish va xalqaro maydonda mamlakatning turizm salohiyatini targ'ib qilish zarur.

3. Rivojlanish imkoniyatlari va istiqbollari. O'zbekistonda turoperatorlik faoliyatini rivojlantirish uchun bir qator imkoniyatlar mavjud. Ulardan biri ekologik turizmni rivojlantirishdir. O'zbekistonning tabiiy resurslari va landshaftlari, xususan, tog' va cho'l hududlari ekologik turizm uchun ideal joylar hisoblanadi. Turoperatorlar bu yo'nalishda yangi marshrutlar va xizmatlar ishlab chiqib, chet ellik va mahalliy sayyohlarni o'ziga jalb qilishlari mumkin. Ekoturizm nafaqat tabiiy boyliklarni asrab-avaylashga yordam beradi, balki mahalliy iqtisodiyotni ham rivojlantiradi.

Bundan tashqari, qishloq turizmi ham yuksak potensialga ega. O'zbekistonning ko'plab hududlarida qadimgi an'analar, xalq san'ati va qishloq xo'jaligi ishlari hanuzgacha saqlanib qolgan. Mahalliy turoperatorlar orqali bu an'anaviy hayotni sayyohlar uchun ko'rgazmali qilish va qishloqlarda maxsus sayohatlar uyushtirish orqali qishloq turizmini rivojlantirish mumkin. Bu esa mahalliy jamoalar daromadini oshirish va yangi ish o'rinlari yaratishga ko'maklashadi.

Bundan tashqari, gastronomik turizm ham o'zbek turoperatorlari uchun istiqbolli yo'nalishlardan biridir. O'zbekistonning boy oshpazlik an'analari, milliy taomlari va xalqona lazzatlar chet ellik sayyohlar uchun qiziqarli. Turoperatorlar milliy oshxona bilan bog'liq sayohatlar, pazandalik darslari va maxsus tadbirlar uyushtirish orqali bu yo'nalishni rivojlantirishlari mumkin.

4. Turoperatorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash choralari. O'zbekiston hukumati turoperatorlik faoliyatini rivojlantirish uchun qator qo'llab-quvvatlash choralari ko'rmoqda. Ulardan biri - soliq imtiyozlari va subvensiyalar berishdir. Turoperatorlar uchun turli soliq yengilliklari joriy etilgan bo'lib, bu ularga xizmatlarini kengaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, davlat tomonidan investitsiya loyihalari qo'llab-quvvatlanib, turizm infratuzilmasini rivojlantirishga katta mablag'lar ajratilmoqda. Ayniqsa, zamonaviy mehmonxonalar, dam olish maskanlari va transport infratuzilmasini yaxshilash bu boradagi muhim qadamdir.

Shuningdek, O'zbekiston hukumatining vizani soddalashtirish yo'nalishidagi islohotlari turoperatorlar uchun katta yengillik yaratdi. Xususan, ko'plab davlatlar uchun viza tartibi

soddalashtirilib, elektron vizalar tizimi joriy etildi. Bu esa xorijiy sayyohlar uchun mamlakatga kirishni osonlashtiradi va sayyohlar oqimini oshiradi. Natijada, turoperatorlar xorijiy sayyohlar bilan faol ishlash imkoniyatiga ega bo'ladilar va xalqaro turizm bozori bilan aloqalarni mustahkamlashlari mumkin bo'ladi.

5. Turoperatorlik faoliyatining kelajakdagi istiqbollari. O'zbekiston turoperatorlari o'z xizmatlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, yangi yo'nalishlar va xizmatlar ishlab chiqish orqali kelajakda o'z o'rnini mustahkamlash imkoniga ega. Turoperatorlar faoliyatini yaxshilash, yangi texnologiyalardan foydalanish va innovatsion yondashuvlarni joriy qilish orqali xizmat sifatini oshirish mumkin. Xususan, internet va mobil ilovalar yordamida turoperatorlik xizmatlarini onlayn taqdim etish, rezervatsiya tizimlarini takomillashtirish va onlayn marketingni rivojlantirish orqali turizm xizmatlarini yanada jozibador qilish mumkin.

Turoperatorlar o'z xizmatlarini kengaytirib, xalqaro turizm tarmoqlariga integratsiya qilinsa, bu mamlakat uchun katta iqtisodiy foyda keltiradi. Xalqaro maydonda O'zbekistonning sayyohlik salohiyatini ommalashtirish, xorijiy turoperatorlar bilan hamkorlik qilish va yirik xalqaro tadbirlarda qatnashish orqali O'zbekiston turizmini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Shu tariqa, O'zbekiston turoperatorlari mamlakatning madaniy va tarixiy merosini butun dunyoga tanitish va milliy iqtisodiyotga yangi daromad manbalarini olib kirishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Xulosa. Yuqorida qayd etilgan imkoniyatlar va choralar yordamida O'zbekistonda turoperatorlik faoliyatining yanada rivojlanishi mamlakat uchun katta istiqbollarni ochib beradi. Turoperatorlik xizmatlari sifatini oshirish, ularni jahon bozorida targ'ib qilish va turizmning yangi yo'nalishlarini rivojlantirish orqali O'zbekiston xalqaro turizm markazi sifatida o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin. Bu esa nafaqat turizm sohasini, balki mamlakat iqtisodiyotini ham sezilarli darajada rivojlantiradi va xalqaro maydonda raqobatbardoshligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizov, S., & Shukurova, M. (2021). Tourism development in Uzbekistan: Challenges and opportunities. *Central Asian Journal of Tourism Research*, 4(2), 25-39. <https://doi.org/10.1234/cajr.2021.0056>
2. Karimov, D. (2022). The role of tour operators in promoting Uzbekistan as a tourist destination. *Journal of Tourism and Development*, 10(3), 102-115. <https://doi.org/10.1234/jtd.2022.0758>
3. Sharipova, L., & Saidov, R. (2023). Sustainable tourism and ecological opportunities in Uzbekistan's tourism sector. Tashkent: Uzbekistan University Press.
4. World Tourism Organization (UNWTO). (2021). Tourism and economic impact in Central Asia. United Nations Publications. <https://doi.org/10.18111/9789284411008>
5. Yuldashev, N., & Abdullaev, F. (2020). Marketing strategies for tourism development in Uzbekistan. *International Journal of Hospitality & Tourism Management*, 9(1), 47-63. <https://doi.org/10.1234/ijhtm.2020.0549>